

KUIDAS ARENDADA ÕPILASTES MEEDIAST JA SUHTLUSVÕRGUSTIKEST PÄRIT TEABE HINDAMISE OSKUST?

Kodaniku- ja inimõigushariduse
õpetajatele suunatud erialase
enesetäiendamise pakett, mis on
välja töötatud Valgevene,
Gruusia, Leedu ja Venemaa
spetsialistide poolt

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**ARENDADES ÕPILASTES MEEDIAST
JA SUHTLUSVÕRGUSTIKEST PÄRIT
TEABE HINDAMISE OSKUST**

ABIVAHEND ÕPETAJATE KOOLITAMISEKS
KODANIKUHARIDUSE JA INIMÕIGUSTE
HARIDUSE KAUDU

See Euroopa Nõukogu dokument on välja antud Euroopa Liidu finantstoetusega. Käesolevas teoses väljendatud arvamused kuuluvad nende autoritele ega vasta tingimata Euroopa Liidu või Euroopa Nõukogu ametlikule poliitikale.

Kõik õigused kaitstud. Kõik dokumendi täieliku või osalise reprodutseerimise või tõlkimisega seotud päringud tuleks saata teabevahetuse direktoraadile (F-67075 Strasbourg Cedex või publishing@coe.int). Kõik muud dokumenti käsitlevad kirjad tuleks saata demokraatia ja osaluse direktoraadi hariduspoliitika osakonnale.

Kaane kujundus: dokumentide ja trükiste koostamise osakond (SPDP), Euroopa Nõukogu
© Kaanefotod: Shutterstock
Küljendus: Jouve, Pariis

Council of Europe Publishing, F-67075 Strasbourg Cedex, <http://book.coe.int>, www.coe.int

© Euroopa Nõukogu, oktoober 2015. Õppematerjali originaalpealkiri: *How to develop the ability of students to assess information from media and social networks?*

Eestikeelse trükise pealkiri: *Kuidas arendada õpilastes meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe hindamise oskust?*

Teose originaaltekst pärineb Euroopa Nõukogult ja on välja antud Euroopa Nõukogu loal. See tõlge on publitseeritud Euroopa Nõukogu korraldusel, kuid tõlgitud teksti eest vastutab ka tõlkija.

© Inimõiguste Instituut MTÜ, 2017, tõlge eesti keelde
Tõlkinud: Alar Helstein
Toimetanud: Anu Kannike
www.humanrightsestonia.ee

SISUKORD

EESSÕNA	7
SISSEJUHATUS	9
21. sajandi demokraatia – digidemokraatia	9
21. sajandi hariduspoliitika. 21. sajandi õpetaja	9
Kriitiline ja analüütiline mõtlemine digiajastul	10
KODANIKU- JA INIMÕIGUSHARIDUS NING ÕPILASTE OSKUS HINNATA MEEDIAST JA SUHTLUSVÕRGUSTIKEST PÄRIT TEAVET	11
Taust	11
Õigusaktid, normid, õppekava	12
Õpetajakoolituse programmid, erialaressursid	15
Probleemid, raskused, tulemused	18
KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED	19
LISAD (ÕPPETUNNID)	21
Valgevene: küberkiusamine	21
Gruusia: AntiDiscriMedia	23
Leedu: võrguteave: kas kõike veebis avaldatut võib uskuda?	24
Vene Föderatsioon: Megalopolis	31

EESSÕNA

Hea lugeja!

Meil on hea meel tutvustada tulemusi, mis on saadud ühises katseprojektis „Kodaniku- ja inimõigushariduse õpetajate koolitus – kuidas arendada õpilastes meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe hindamise oskust“. Projekt korraldati Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu toetatud ühise katseprojektide kava „Inimõigused ja demokraatia praktikas“ raames ning selles osalesid Valgevene, Gruusia, Leedu ja Vene Föderatsiooni esindajad.

See projekt on tänapäeval eriti aktuaalne, võttes arvesse interneti ja suhtlusvõrgustike suurt rolli ühiskonnaelus üldiselt ja eriti kasvava põlvkonna elus. Internet pakub piiramatuid suhtlusvõimalusi. See ujutab kasutaja üle kõikvõimaliku teabega, millest suur osa on vasturääkiva sisu ja eesmärkidega. Samuti sisaldab internet ohtrasti ajalooliste või tänapäevaste sündmuste tõlgendusi, mille eesmärk on inimeste tajuga manipuleerida ja mõnel juhul neid ka äärmusrühmitustesse värvata. Äärmusliikumised esitavad sellist teavet noortele köitvas vormis, et kasutada ära noorte maksimalismi, pettumust ja soovi leida uusi võimalusi enda proovile panekuks.

Noorte seas on tõusuteel internetisõltuvus, mis vähendab tõenäosust, et nad arutaksid veebist leitud soovitusel või kiusatusel ja nende võimalikud tagajärjed läbi eakaaslaste või täiskasvanutega. Suhtlusvõrgustikuga liitunud noor satub sageli tohutu faktide ja tõlgenduste tulva alla. Mõnikord on näha ainult selle ahvatlev ja eksootiline pealispind, kuid pole mingit aimu selle taga peituvast.

Noored vajavad oskusi, mis võimaldaksid neil teavet kriitiliselt hinnata ja arvestada oma tegude tagajärgedega. Selliste oskuste ja arusaamade kujundamata jätmise võib põhjustada vastutustundetuid ja ohtlikke otsuseid, millel on pikaajalised tagajärjed. Siin muutub oluliseks targa nõuandja või juhendaja roll, kuna selline isik võib aidata noortel kujundada vajalikke oskusi ja arusaamu. Sageli täidab seda rolli õpetaja. Samas ei ole ka õpetajatel endil alati piisavat ettevalmistust, et hinnata interneti ja suhtlusvõrgustike sisu.

Samuti on oluline meeles pidada, et praegu toimub interneti muutumine poliitiliste ja ideoloogiliste lahingute tandriks. Kahjuks ei jää need heitlused ainult veebikeskkonda, vaid väljenduvad ka tegelikes sõjalistes ja rahvastevahelistes konfliktides, mille arv kasvab hirmuäratava kiirusega. Üha sagedamini satub tähelepanu keskpunkti rassi- ja rahvuseviha ning sallimatus. Ukraina, Pariisi ja Kopenhaageni traagilised sündmused on selle kõnekaks tõenduseks, millega on kaasnenu tugev emotsionaalne reaktsioon internetis ja suhtlusvõrgustikes.

Kuigi konfliktipoolel on alati kiusatus esitada ühepoolset tõlgendust, ei aita selline käsitlus ühtegi konflikti lahendada. Oluline on edendada dialoogi, vastastikust mõistmist ja konfliktide rahumeelset lahendamist. Just seepärast peab õpetaja olema valmis õpilastele selgitama, kuidas erinevaid vaatenurki käsitlevat teavet otsida ja võrrelda, kuidas ühepoolseid käsitlusi analüüsida ja kuidas tunda ära sotsiaalmeedias tehtavaid manipuleerimiskatseid. Õpetajal peab olema kultuuridevaheline pädevus ja oskus toetada sellise pädevuse kujunemist õpilastes.

■ Kultuuridevahelise pädevuse suurendamine aitab ületada eelarvamusi. See võimaldab jõuda mõistmiseni, et kõigil inimestel on õigus oma inimväärikuse austamisele. See aitab suurendada teabevahetust ja koostööd teiste inimestega nii, et selles võetakse arvesse, austatakse ja väärtustatakse nende kultuuritaustade mitmekesisust. Kõige parem võimalus seda väga rasket ülesannet täita on kultuuridevaheline dialoog, kuna see eeldab teise kultuuri ja selle eripäradega tutvumist, sellesse lugupidavat suhtumist ja tahet leida ühist keelt, mis suurendaks vastastikust mõistmist ja toetaks kultuuridevahelist koostööd.

■ Katseprojekt „Kodaniku- ja inimõigushariduse õpetajate koolitus – kuidas arendada õpilastes meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe hindamise oskust“ on sellise kultuuridevahelise dialoogi üks näide. Selles osalenud Valgevene, Gruusia, Leedu ja Vene Föderatsiooni esindajad tutvustasid üksteisele oma saavutusi ja kogemusi, arutasid probleeme ning tutvusid erinevate meetodite ja võtetega nende lahendamiseks. Esialgne ettevaatlikkus muutus järk-järgult usalduseks ja siiraks huviks üksteise raskuste ja saavutuste vastu.

■ Meil kõigil on üks ühine kodu ja meie elu kvaliteet selles sõltub meie kõigi jõupingutustest. Kultuuridevaheline dialoog on parim võimalus edasi minna. Peame õppima nägema seda, mis meis on ühist, ja mõistma oma erinevusi, taipama vajadust teha otsuseid koos nii, et igapäevaste huvide ja vajadustega oleks arvestatud. Meie erinevus on Euroopa rikkus ja selle loovuse allikas.

Professor Vladimir Jantšuk

SISSEJUHATUS

21. SAJANDI DEMOKRAATIA – DIGIDEMOKRAATIA

Interneti ja suhtlusvõrgustike ennenägematu mõju ja elujõulisuse tulemusena on alanud 21. sajand toonud inimkonnani suurima kingi ja raskeima väljakutse – digitaalse kodakondsuse. Internet on suutnud tekitada muutusi, mida ka kõige lennukamad utopistid ei oleks osanud ette kujutada: varem kõigi poliitika-, haridus-, majandus- ja muude süsteemide aluseks olnud aja ja ruumi piirid, mis olid vajalikud juhtimiseks ja eeskirjade kehtestamiseks, on muutunud kokkuleppeliseks. Nüüd antakse neile süsteemidele uusi tähendusi, et võtta arvesse meie elu kahte paralleelmöödet: tegelik elu ja digielu, millest viimane nõuab üksmeelset ühiselu maailmas ehk digidemokraatiat.

21. sajandi demokraatia tähendab, et demokraatia aluspõhimõtted peaksid väljenduma digielus samuti, nagu need väljenduvad meie tavapärasel tegelikus elus, kuigi digielu ennenägematud ja millegagi võrreldamatud vabadused ja võimalused suurendavad nende põhimõtete rikkumise ohtu. Digielu kättesaadavus, võimalused ja vabadused on laialt levinud, mis tingib vajaduse mõtestada sügavamalt inimõigusi, mille tagamine on uues olukorras paratamatult keeruline.

Interneti piirideta maailm, milles tänapäeva inimene peab iga päev orienteeruma, suurendab nõudlust suuremate ja ajakohasemate oskuste, pädevuste ja väärtushinnangute järele. Neid peetakse peamiseks vahenditeks, mis aitavad võidelda diskrimineerimise ja vägivalda vastu ning ennetada konflikte.

Sellelt aluselt lähtub ka e-kodanikke kasvatavate tänapäevaste haridussüsteemide põhisõnum.

Kui me räägime digidemokraatiast ja digitaalsest kodakondsusest, tuleb kõigepealt täpselt piiritleda digitaalse kodaniku mõiste. Hariduse seisukohalt on äärmiselt oluline ja vajalik seda mõtet täpsustada: need noored inimesed, keda me kasvatame e-kodanikeks, ei ole teoreetilised lapsed ega tulnukad, kes võivad ühel päeval meie maailmas elama hakata. Vastupidi, need on meie endi lapsed, meid iga päev klassis kuulavad õpilased, kelle soove, vajadusi, tundeid, rõõme, igavust ja arengut me saame pidevalt jälgida ning kes on lahutamatuks osaks meie tegelikkusest. Samas peame mõnna, et see digitaalne tulevik, mille poole me neid suuname, ei ole veel selget kuju võtnud mitte ainult nende, vaid ka meie endi jaoks, sest inimkonna ees on ammendamatu hulgal valikuvõimalusi.

21. SAJANDI HARIDUSPOLIITIKA. 21. SAJANDI ÕPETAJA

Olleme tunnistanud ajaloolisele protsessile: moodsa infotehnoloogia kiire areng on muutmas senist hariduslikku-pedagoogilist paradigmat. Kuigi demokraatia põhiväärtused, nagu inimõiguste ja mitmekesisuse austamine, sõnavabadus, osalemine jne, jäävad samaks, muutuvad suhtlusvõrgustikud ja internet järjest tõhusamaks töövahendiks nii formaal- kui ka vabahariduses.

See on 21. sajandi hariduspoliitika kõige suurem lahendamist vajav ülesanne – väärtuspõhine haridus, milles digitaalne teave ning nii õppijate kui ka õpetajate e-õskused on õppeprotsessi lahutamatu osa.

■ Tänapäeva õpetajatel lasub suur vastutus, kuna nad on keset oma tööelu sattunud ühe inimkonna ajaloo kõige olulisema tehnoloogilise uuenduse keerisesse. Nad peavad selle uuendusega sammu pidama ja kasvatama üles kodanikke, kes oleksid varustatud oskustega, mis võimaldavad toime tulla selles tegelikkuses, mida alles hiljuti peeti utopistlikuks, ning suudaksid kohaneda ennustamatu tulevikuga, mis võib tänasest vaatepunktist samuti utopistlik näida.

■ Seega seisab tänapäeva suurim ülesanne õpetajate ees. Need „digimaailma sisserändajad“, nagu neid sageli on nimetatud, peavad valmistama digimaailma põliselanikke ehk õpilasi ette tulevikuks, kus nende õpilased tunnevad ennast märksa kodusemalt ja vabamalt kui nad ise. Et praegune olukord ei muutuks ületamatuks probleemiks, on oluline pakkuda õpetajatele erialast tuge ja mitte tekitada neis tunnet, et nad on üksi.

■ Kaasaja hariduspoliitikas ja -normides nõutakse pidevalt, et õpetajad ei varustaks tulevasi kodanikke ainult teadmistega, vaid ka 21. sajandil vajalike oskustega. Need tulevased kodanikud peavad suutma õigesti tegutseda nii tava- kui ka digimaailmas, juhindudes demokraatlikest väärtustest ja hoiakutest. Selle eesmärgi saavutamiseks on vaja eeskätt digitaalsete töövahendeid ning nende sihipärast ja aktiivset kasutamist klassis. Just selles valdkonnas tuleb pakkuda õpetajatele abi pideva koolituse ja toe vormis. Õpetajad peavad suutma tohtus inforuumis õigesti orienteeruda: infot liigitada, hinnata ja analüüsida ning aidata ka oma õpilastel neid oskusi arendada.

KRIITILINE JA ANALÜÜTILINE MÕTLEMINE DIGIAJASTUL

Kuigi teabe vastuvõtmiseks, mõistmiseks, analüüsimiseks, hindamiseks ja kasutamiseks vajalikud oskused on inimkonna jaoks kõigil arenguetappidel eluliselt tähtsad olnud, on nende olulisus iga inimese jaoks nii tööelus kui ka isiklikus sfääris nüüdseks veelgi kasvanud.

■ Kuna tänapäeval on igal inimesel igas maailmanurgas juurdepääs mis tahes teabele ning tal on võimalus luua ja levitada mis tahes teavet, on inimestel vaja oskust teavet otsida, kriitiliselt hinnata ja analüüsida, vältida diskrimineerimist, austada mitmekesisust, teiste inimeste õigusi ning säilitada piiritus internetimaailmas oma identiteeti.

■ See ei ole vajalik ainult üksikisiku jaoks, vaid need on ka heaolu ja rahumeelse kooselu eeldused tänapäeva maailmas.

■ Miks? - Sest:

- Ühel pool on info üleküllus ja teisel pool „kasutaja“, kes peab selle üleküllusega toime tulema ning noppima sellest välja talle olulise „õige“ teabe.
- Ühelt poolt on meil lihtne juurdepääs teabele, kuid teisalt suurendab see eksliku teabe levitamise tõenäosust.
- Ühelt poolt on meil suuremad võimalused eneseväljenduseks ja teisalt on suurenenud teadlikkus inimõigustest.

■ Eespool nimetatud faktide valguses on teabe kriitiline analüüsimine ja hindamine muutunud eluliselt tähtsaks oskuseks ning see kuulub 21. sajandil vajalike põhioskuste esiritta.

■ Lisaks on viimastel aastatel ilmunud rahvusvahelised uurimused näidanud, et teabe hindamise ja kriitilise analüüsi oskuste pingereas kõrgel kohal olevates riikides on ka suurem majanduslik stabiilsus ja kiirem majanduskasv. Kuna see ei ole üksnes juhuslik seos, võime öelda, et koolidesse tehtud investeeringud, mis aitavad õpilastel arendada eespool nimetatud oskusi, tasuvad ennast igal juhul ära väga mitmes aspektis. Lisaks õpilaste isiklikule ja tööalasele arengule toetavad need ka riigi head majanduslikku käekäiku.

KODANIKU- JA INIMÕIGUSHARIDUS NING ÕPILASTE OSKUS HINNATA MEEDIAST JA SUHTLUSVÕRGUSTIKEST PÄRIT TEAVET

TAUST

Euroopa Nõukogu kodaniku- ja inimõigushariduse programm, mille eesmärk on soodustada demokraatia õppimist, on katse ennetada ja tõkestada vägivalda, äärmuslust, võõraviha, diskrimineerimist ja sallimatust hariduse abil. See peaks lihtsustama riikidevahelist koostööd, et teha koos jõupingutusi ühiste probleemide lahendamiseks ning edendada kogemuste vahetamist. Nimetatud eesmärgil on algatatud mitmeid osalevate riikide prioriteetidest ja vajadustest lähtuvaid projekte, millest saadavad väärtuslikud kogemused on peale osalevate riikide kasulikud ka teistele, sest nende sisuks olevad prioriteetid ja probleemid ei ole üksnes kohaliku laadi, vaid tulenevad ülemaailmsetest protsessidest ja arengutest.

2013. aastal (juulist detsembrini) korraldati Euroopa Nõukogu nelja liikmesriigi (Valgevene, Gruusia, Leedu ja Vene Föderatsioon) osalusel Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu katseprojektide kava „Inimõigused ja demokraatia praktikas“ raames projekt „Kodaniku- ja inimõigushariduse harta: erinevad lähenemisiisid“. Sellel projektil oli kaks põhitulemust:

- uurimistöo, mille eesmärk oli analüüsida senist olukorda seoses hariduse ja õppemeetoditega, et suurendada õpilastes demokraatlikus ühiskonnas elamiseks vajalikke oskusi ja pädevusi;
- film, milles tutvustati osalevate riikide häid tavasid diskrimineerimise eri vormidega võitlemisel hariduses.

Tuleb märkida, et projektis osalenud riikide koostöö ulatus projekti enda raamidest kaugemale. Uurimistöo tulemusi ja projekti käigus kindlaks tehtud vajadusi kasutati järgmise katseprojekti lähtekohana. Selgus, et neljal projektis osalenud riigil oli palju ühiseid vajadusi ja probleeme, mille Euroopa Nõukogu oli juba varem oluliseks tunnistanud, mistõttu algatati uus katseprojekt: „Kodaniku- ja inimõigushariduse õpetajate koolitus: kuidas arendada õpilastes oskus hinnata meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teavet?“

Eespool nimetatud raskuste ületamiseks ja vajaduste rahuldamiseks olemasolevaid teabe kogumise, analüüsi ja hindamise meetodeid kasutades sõnastati katseprojekti „Kodaniku- ja inimõigushariduse õpetajate koolitus: kuidas arendada õpilastes oskust hinnata meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teavet?“ jaoks järgmised eesmärgid:

1. Võimestada õpetajaid teadmiste ja oskustega, mis võimaldavad neil töötada meedia ja suhtlusvõrgustike poolt mõjutatud keskkonnas.
2. Pakkuda õpetajatele täienduskoolitust ja loovaks tööks vajalikke metodoloogilisi töövahendeid, mis võimaldavad arendada õpilastes meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe kriitilise hindamise oskust.

Partnerriike esindasid järgmised organisatsioonid:

- Valgevene:
Diplomijärgse hariduse akadeemia
- Gruusia:
riiklik õpetajakoolituse keskus Gruusia Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas
- Leedu:
Haridusministeerium, Konfliktiennetuse Ühing
- Vene Föderatsioon:
Venemaa Haridusakadeemia

Partnerriigid hindasid, milliseid digiteabega seotud analüüsi- ja kriitikapädevusi on kirjeldatud nende õigusaktides, õppekavades ja õpetajakoolituse programmides ning töötasid projekti raames välja kolm aktuaalsete teemadega seotud näidistundi:

- *Valgevene:*
  1. Mitmekultuuriline haridus haridusasutuste ja meedia vaheliste suhete süsteemis;
  2. Sisserändajate ja pagulaste kultuuriline kohandumine ja ühiskonda lõimumine;
  3. Noorte internetivägivalla ennetamine.
- *Gruusia:*
  1. Kultuuridevaheline suhtlus;
  2. Kuidas kasutada interneti diskrimineerimisvastase võitluse edendamiseks?
  3. Vihakõne.
- *Leedu:*
  1. Internetisuhtluse kultuur, selle normide rikkumised ja nende tagajärjed;
  2. Võrguteave: kas kõike veebis avaldatut võib uskuda?
  3. Interneti reguleerimine ja tsensuur: ahistamine või paratamatus?
- *Vene Föderatsioon*
  1. Kultuuridevaheline haridus;
  2. E-valimised;
  3. Rahaline kirjaoskus.

Igas riigis valitud teemadel korraldatud uuringud ning teemade kohta ette valmistatud ja läbi viidud näidistunnid pakkusid huvi osalevate riikide esindajatele, kuid on peale selle muutunud väärtuslikuks ressursiks ka muudele riikidele. See on kahtlemata üks projekti kasulikest tulemustest, mis aitab suurendada riikidevahelist koostööd ja kogemuste vahetamist.

ÕIGUSAKTID, NORMID, ÕPPEKAVA

M eetmete tõhususe ja vajadustele vastavuse tagamiseks koostati projekti raames ülevaade osalevate riikide õigusaktidest, normidest ja õppekavadest.

Esmamulje põhjal põhinevad kõigi nelja riigi haridussüsteemid hästi korraldatud riiklikel õigusaktidel, mis vastavad rahvusvaheliste haridusorganisatsioonide soovitudele. Katseprojektis käsitlemiseks valitud teemad – kodanikuharidus, digiteabe hindamise oskuste arendamine, kriitiline analüüs ja IKT kasutamine – olid kõigi nelja riigi õigussüsteemides väga tähtsal kohal.

VALGEVENE

■ Õpilastes meediast ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe hindamiseks vajalikud väärtused, eesmärgid ja normid on kindlaks määratud Valgevene Vabariigi põhiseaduses, Valgevene Vabariigi haridusseaduses, Valgevene Vabariigi lapse õiguste seaduses, teabe digiteerimise ja andmekaitse seaduses, Valgevene Vabariigi riikliku noorsoopoliitika seaduses, kuritegude ennetamise põhimõtete seaduses, laste hülgamise ja noorte kuritegevuse ennetamise seaduses, kriminaalkodeksis, haldusõiguserikumiste kodeksis ning Valgevene Vabariigi laste ja noorte elukestva õppe kontseptsioonis.

■ Õpilaste kommunikatsiooni- ja infopädevuste arendamine toimub nii klassis kui ka haridusasutuste klassivälises tegevuses. Teise taseme haridusasutustes arendatakse õpilaste pädevusi sellistes õppeainetes nagu infotehnoloogia (6.–11. klass), sissejuhatus kooliellu (1.–4. klass), inimene ja maailm (1.–4. klass), ühiskonnaõpetus (9.–11. klass), maailma ajalugu (5.–11. klass) ning valikaines ohutuspõhimõtted (2.–9. klass).

■ Kutse- ja keskeriharidusasutustes kujundatakse ja arendatakse õpilaste vajalikke pädevusi sellistes ainetes nagu infotehnoloogia, ühiskonnaõpetus, maailma ajalugu ja õiguse alused.

■ Lisaks pakutakse Valgevene haridusasutustes õpilastele mitmeid klassivälise tegevuse võimalusi ja programme.

GRUUSIA

■ Üldharidusseaduse ja Gruusia riiklike hariduseesmärkide dokumendi kõrval on Gruusia koolisüsteemi põhiliseks õiguslikuks aluseks riiklik õppekava. Riiklikus õppekavas määratletud põhipädevuste seas on tähtsal kohal meedia- ja digikirjaoskus. Praegu tegeletakse Gruusia riikliku õppekava muutmisega, mille käigus tahetakse muude prioriteetsete valdkondade kõrval suurendada ka digikirjaoskuse osa. Digikirjaoskuse põhipädevus eeldab internetist saadava teabega töötamise oskust, suhtlusvõrgustikes käitumise oskust ja oma sõnavabaduse kasutamist. Üks peamisi digikirjaoskuse eesmärke on digitaalne kodakondsus, mille all peetakse silmas seda, et haridussüsteem valmistaks ette kõlbelisi ja seadusekuulekaid kodanikke, kellel on tehnoloogia tõhusaks kasutamiseks vajalikud oskused. Suurt tähtsust omistatakse sellele, et õpilaste digitaalset kirjaoskust arendatakse paljude eri õppeainete, mitte ainult ühe aine kaudu. Selle eesmärk on kujundada õpilastes järgmisi oskusi:

- mõistmine,
- teabevahetus,
- analüütiline mõtlemine,
- sünteetiline mõtlemine,
- loominguline mõtlemine,
- kriitiline mõtlemine.

■ Lisaks riikliku õppekava muutmisele ja täpsustamisele on 2015. aastal kavas ka õpetajate üldise kutsestandardi muutmine nii, et see kajastaks kõiki riiklikus õppekavas ette nähtud põhipädevusi. Lisaks muudele olulistele muudatustele määratletakse veelgi täpsemalt, sihipärasemalt ja resoluutsemalt iga õpetaja otsene vastutus õpilaste kirjaoskuse, meediakirjaoskuse, digikirjaoskuse, kriitilise ja loova mõtlemise, sotsiaalse pädevuse jne arendamise eest oma aines.

■ Lisaks riiklikule õppekavale ja kutsestandarditele on Gruusia koolide jaoks oluliseks regulatiivdokumendiks ka eetikakoodeksid.

■ Õpetajate, koolijuhtide ja õpilaste eetikakoodeksid on koostatud kolme sõltumatu dokumendina, mis aitavad luua koolis soodsat töö- ja õpikeskkonda. Need on esitatud soovitude kujul eesmärgiga kaitsta õpilaste, õpetajate ja koolijuhtide õigusi ning vältida koolides poliitilist ja usulist propagandat ning igasugust vägivalda ja diskrimineerimist. Tuleb märkida, et eetikakoodeksite koostamises osalesid aktiivselt nii õpilased, õpetajad kui ka koolijuhid.

■ Lisaks eespool nimetatud dokumentidele tuleks rõhutada, et 2014. aastal võttis Gruusia parlament vastu diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise seaduse. See seadus on üks põhilisi õigusakte, mis toetab diskrimineerimise ennetamist ja likvideerimist koolides, ühiskondlikes asutustes ja avalikkuses tervikuna.

LEEDU

Leedu keskkooli üldistes õppekavades ja üldharidusstandardites rõhutatakse vajadust arendada õpilaste teabeanalüüsi oskust. Sellest tuleneb ka vajadus käsitleda hariduses massimeediat saadava teabe analüüsi. Nimetatud standardites tuuakse eraldi valdkonnana välja ühiskonnaõpetus. Seda peetakse üldise harituse lahutamatuks osaks, mis põhineb ajaloolistel ja geograafilistel teadmistel, mis saadakse keskkonna-, riigi-, ökoloogia-, majandus- ja kodanikuõppest. Sellegipoolest ei ole massimeediat eraldi välja toodud ühe valdkonnana, mida koolis tuleb analüüsida. Üldhariduse õppekavade ja üldharidusstandardite kohaselt on eesmärk arendada „oskust koguda teavet elukeskkonna kohta lihtsatest kättesaadavatest teabeallikatest, omandada ja mõista uut teavet ning kasutada saadud teadmisi ja kogemusi parimal võimalikul moel“.

Leedus korraldavad mõned koolid õpilastele lisatunde, mille eesmärk on tutvustada noortele meediasisu analüüsi põhimõtteid ning uurida, kuidas saaks sama sisu edastada erinevate meediakanalite kaudu (nt televisioon, trükiajakirjandus, raadio ja võrgumeedia). Arvatakse, et sellised tunnid aitavad saavutada üldhariduse õppekavas määratud eesmärki, milleks on õpilaste analüütilise mõtlemise ja kriitilise hindamise oskuste arendamine. Tuleb märkida, et õpilastele massimeedia tegevust tutvustavad tunnid on vabatahtlikud ega kuulu teise taseme hariduse kohustusliku programmi hulka.

Leedus kehtiv õiguslik raamistik tagab alaealiste kaitse ebasoovitava või eksitava teabe eest. Täpsemalt reguleerivad seda valdkonda alaealiste avaliku teabe kahjuliku mõju eest kaitsmise seadus, avaliku teabe seadus ja reklaamiseadus. Paraku ei jagata keskkoolides kõigile õpilastele ühtsetel alustel teavet nimetatud seaduste sätete kohta. Selle tagajärjel ei ole kõik õpilased teadlikud oma õigustest ja kohustustest küberruumis. Leedu Vabariigi tsiviiliseadustikus on ette nähtud võimalus, et isikud saavad oma au ja väärikust kohustuslikult kaitsta ning nõuda nii materiaalse kui ka mittemateriaalse kahju hüvitamist.

Lisaks peavad massimeediasse sisu loovad õpilased teadma, et küberruumis on seadusega keelatud igasugune käitumine, millega õhutatakse viha mis tahes rahvuse, rassi, etnilise, usulise või muu rühma vastu ning selliste tegude eest võetakse vastutusele Leedu Vabariigi karistusseadustiku artikli 170 alusel.

Leedu avaliku teabe kvaliteet on tagatud avaliku teabe seadusega, alaealiste avaliku teabe kahjuliku mõju eest kaitsmise seadusega ning muude riigis kehtestatud õigusaktidega, samuti Leedu ajakirjanduseetika koodeksiga. Reklaamieetika on reguleeritud Leedu Vabariigi reklaamitootjate toimimisjuhendiga. Samas võivad avalikku teavet olenevalt selle sisust hinnata ka riigi tarbijakaitseamet, võrdõigusvoliniku büroo, vabatahtlik sõltumatu ühendus Leedu reklaamibüroo ja kohtud.

VE NE FÖDERATSIOON

Vene Föderatsiooni noore põlvkonna hariduse aluseks on demokraatlike kodanikuõiguste traditsioon ning see on nii valitsuse kui ka ühiskonna jaoks oluline eesmärk. Hariduspoliitika aluseks on järgmised dokumendid:

- Vene Föderatsiooni konstitutsioon,
- Vene Föderatsiooni riiklik haridusseadus.

Vene Föderatsiooni konstitutsioonis deklareeritakse, et riigi esmane kohustus on austada ja kaitsta inimõigusi. Vene Föderatsiooni uues riiklikus haridusseaduses määratakse kindlaks järgmised hariduspoliitika põhimõtted:

- humanistlik haridus;
- inimeste elu ja tervise prioriteetsus;
- üksikisiku õigused ja vabadused;
- eneseväärikus, kohusetunne, kodanikuõigused, patriotism, vastutustunne, õiguskultuur, keskkonnahoid;
- ühtne haridusruum kogu Vene Föderatsiooni territooriumil;
- mitmerahvuselise riigi rahvuslik-kultuuriliste eripärade ja traditsioonide kaitse ja arendamine.

Demokraatliku kodanikkonna kasvatamiseks on väga oluline riiklik haridusalgatus „Meie uus kool“. Selles algatuses kirjeldatakse riigi hariduspoliitika põhisuundi ja -tunnuseid. Uue elukestva õppe süsteemi põhitunnuseks on „lisaks teadmus- ja tehnoloogiasirdele ka loova pädevuse ja ümberõppevalmiduse kujundamine“. Selle abil on võimalik edukalt arendada selliseid kodanikuühiskonna liikme omadusi nagu

aktiivsus, algatusvõime, valmidus kultuuridevaheliseks dialoogiks, loov mõtlemine ja innovaatiliste lahenduste leidmine, austus riigi ajaloo ja ajalooliste traditsioonide vastu, püüd riiki arendada.

■ Tänapäevaks on kogu Venemaa haridussüsteemis kasutusele võetud uus riiklik haridusstandard. Riiklik haridusstandard lisati riigi hariduspoliitikasse innovaatilise algatusena seoses üldiste probleemidega mitmekultuurilisuse, äärmusluse ja fundamentalismi valdkonnas, samuti seoses kaasava demokraatiaga, majanduses kasvava konkurentsiga jne.

■ Oluline on märkida, et keskvalitsuse tegevus kodanikuhariduse õiguslikuks reguleerimiseks on innustanud ka regioone looma kodanikuhariduse jaoks õiguslikku alust. Kooskõlas riiklike õigusaktide ja kodanikuhariduse arendamise normatiivse alusega on mitmetes Vene Föderatsiooni regioonides vastu võetud erinevaid õigusakte, kontseptsioone ja programme. Õigusakte on vastu võetud ka kohalike omavalitsuste tasandil. Seega hõlmab Vene Föderatsiooni kodanikuhariduse poliitika keskvalitsuse, regioonide ja omavalitsuste tasandil heaks kiidetud normdokumente.

■ Kodanikuhariduses pööratakse suurt tähelepanu internetitehnoloogiatele. Koolide õppekeskkond liigub kiiresti internetiseerumise suunas. Interneti kasutamine hariduslikul eesmärgil võimaldab kujundada kasuliku meetodi õpilaste sotsialiseerimiseks, valmistada neid ette praktiliste probleemide lahendamiseks ja „virtuaalse“ suhtluskeskkonna valimiseks. Samuti võimaldab see täiendavaid ja aktuaalse sisuga õppematerjale oluliselt paremini nähtavaks ja kättesaadavaks teha, kontrollida arvutipõhiste testidega õpilaste teadmisi või ettevalmistust lõpueksamiks, toetada õpetajate tööd tunnikavade ettevalmistamisel jne.

ÕPETAJAKOOLITUSE PROGRAMMID, ERIALARESSURSID

Ülevaade osalenud riikide õigusaktidest näitab, et haridusprotsessi riskide puudumist ja õiges suunas liikumist ei saa tagada ainult hästi sõnastatud õigusdokumentidega, milles oluline sisu on selgelt esile toodud. Selleks et hariduse õiguslik raamistik ei jääks vaid formaalseks dokumendiks, mille mõju ei ulatu kaugemale selle passiivsest läbi lugemisest, peab õppeprotsessi juhatav õpetaja olema varustatud vajalike oskustega ning suutma juhatada õpilasi soovitud tulemuse saavutamiseks vajalikus suunas.

■ Katseprojektis osalenud neli partnerriiki pööravad suurt tähelepanu õpetajate täiendusõppele ning peavad seda põhivahendiks, mis tagab, et õpilased omandavad erinevaid oskusi. Sellega seoses uuriti iga riigi täiendusõppe programmide asjakohasust projekti põhiteemade valguses.

VALGEVENE

■ Siin pööratakse õpetajate täiendusõppe programmidele ja koolituskursustele eriti suurt tähelepanu. Diplomijärgse hariduse akadeemia pakub haridusjuhtidele ja spetsialistidele täiendus- ja ümberõppe võimalusi valdkondades, mis on seotud haridusasutuste ja meedia vastastikuste suhetega.

■ Süvendatud statsionaarset ja kaugõpet pakutakse järgmistel teemadel:

- „Tänapäeva infotehnoloogia tõhus kasutamine õppetegevustes“
- „Õpetajate ja õpilaste meediakirjaoskuse kujundamine“
- „Pilveteenused ja e-ressursid õpetajatöö praktikas“
- „Haridusprotsessis osalejate kriitilise mõtlemise arendamise meetodid“
- „Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamine mitmekultuurilises haridusprotsessis“
- „Haridusprotsessis osalejate kultuuridevahelise pädevuse kujundamine“
- „Eripalgelise koosseisuga rühmade kaugõppe korraldamise meetodid“
- „Õppemeetodi „noored noortele“ rakendamine haridusasutustes“
- „Internetiresursid agressiivsete laste ja noorukite sotsiaalsühholoogiliseks toetamiseks“
- „Ühiskondlikult ohustatud õpilaste sotsiaalse lõimimise ja kohanemise tõhustamine“
- „Õiguslik ja teaduslik-metodoloogiline tugi ja teave sisserändajate ja pagulaste perest pärit laste õiguste ja seaduslike huvide kaitsesele suunatud tegevuste toetamiseks“

■ Ümberõppekursustel osalevad õpetajad saavad kasutada võrgumänge, mis annavad esmase ülevaate interneti ülesehitusest, seal töötamise reeglitest ja võrguetiketist. Mäng Wild Web Wood (<http://www.wildwebwoods.org>) põhineb Euroopa Nõukogu internetikirjaoskuse käsiraamatul.

■ Lisaks täiendusõppe programmidele saavad õpetajad kasutada mitmeid erialase enesetäiendamise ressursse.

- Kõige olulisem ressurss on Valgevene Vabariigi haridusministeeriumi koduleht (<http://minedu.unibel.by>), mis sisaldab põhjalikku Valgevene Vabariigi internetiresursside kataloogi, riigi haridussüsteemi ametlikke teaberessursse ning Valgevene Vabariigi haridusministeeriumi haldusalas olevate meediasaitide loetelu.
- Valgevene Vabariigi riiklik teabeportaal (<http://www.belta.by>) on oluline riiklik teabeallikas, mis vahendab interneti ja digiteerimisega seotud õiguslast teavet. Portaal sisaldab Valgevene Vabariigi õigusaktide tekste, samuti õiguse ja digiteerimisega seotud õiguslikku, teaduslikku, praktilist, hariduslikku, teatme- ja muud materjali.
- Valgevene riiklik haridusportaal (<http://www.edu.by>) sisaldab õpetajatele, õpilastele ja lapsevanematele suunatud teavet hariduse eri aspektide kohta. Sealt saab infot õppetöö õigusliku aluse ning haridusasutuste ja meedia vastastikuste suhete kohta. Portaal on avaldatud õpilaste klassiväliste tegevuste kavade, samuti laste ja noorte huvihariduse kavade. Veebisait sisaldab normdokumente, programme, juhendeid ja metodoloogilisi materjale. Riiklik haridusportaal sisaldab ka internetis suhtlemise, internetis õppimise (kaugõppe), nõu küsimise ja meediumifailide foorumeid, kus on avaldatud õpikute ja juhendite elektroonilisi versioone, mis aitavad õpetajatel, õpilastel ja lapsevanematel arendada meediat, internetist ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe õigesti hindamise oskust.
- Laste ja noorukite jaoks loodud õiguslaste veebisaidi (<http://mir.pravo.by>) eesmärk on anda neile õiguslast teavet, vastata mõnedele „täiskasvanute“ küsimustele, anda raskes olukorras nõu, tutvustada Valgevene Vabariigi õigusakte ning riigi kodanike õigusi. Kogu veebisaidil olev teave on esitatud lühikeses ja kergesti mõistetavas vormis ning sisaldab ka mõningaid mänge. Lapsed ja noored saavad saidilt teavet ka internetiallikate ja suhtlusvõrgustike kasutamise kohta.
- Diplomijärgse hariduse akadeemia (<http://www.academy.edu.by>) sisaldab teavet haridusvaldkonna juhtide ja spetsialistide täiendus- ja ümberõppe kohta. Sellel tutvustatakse erinevaid teemasid ja õpetajakoolituse vorme. Sait sisaldab järgmisi teabeallikaid: normdokumendid, juhendid, metodoloogilised tööd, meediamaterjalid, multimeediaesitlused, filmid, videod, internetimaterjalid ja kaugõpperessursid. Saidil antakse teavet haridusvaldkonnas tehtava rahvusvahelise koostöö, sh Euroopa Nõukogu programmide ja projektide kohta.
- Lisaks eespool nimetatud saitidele ja kümnetele muudele kasulikele veebiresurssidele on ka teisi meediavorme, mis tegelevad aktiivselt inimõiguste, demokraatia, mitmekultuurilise hariduse ja sallivuse küsimustega. Nendel teemadel on tehtud telesaateid ja -reportaaze, mis toetavad noorte seas meediat ja suhtlusvõrgustikest pärit teabe objektiivse ja õige hindamise oskuste arendamist.
- Lisaks on õpetajatel juurdepääs mitmesugustele erialastele ajalehtedele, ajakirjadele ja raadiosaadetele, mille eesmärk on suurendada õpilaste ja õpetajate teadlikkust uuendustest ja algatustest, pakutavatest ressurssidest ning hariduse valdkonnas kohalikul ja rahvusvahelisel tasandil antud soovitudest.

GRUUSIA

■ Sarnaselt Valgevene Vabariigiga ei piirdu Gruusia riigi roll üksnes õigusliku raamistiku kehtestamise ning õpetajate kohustuste ja saavutatavate eesmärkide kindlaksmääramisega.

■ Gruusia haridussüsteem püüab praeguse aja ülesannetega sammu pidada. See tähendab koolide ja õpetajate varustamist materjalide ja tehniliste võimalustega (koolide internetiühendus, kõigi algkooliõpetajate ja õpilaste varustamine süle- või personaalarvutitega jne) ning sobivate töövahenditega (trükised, koolitus, haridus, soovitus jne).

■ Riik pakub õpetajatele lisaks olemasolevatele koolituskursustele ja aineõpetajate koolitustele ka tasuta info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) koolitust. Koolitusel saavad osaleda Gruusia avalik-õiguslike koolide õpetajad.

■ Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) koolituse eesmärk on:

- tõsta õpetajate kvalifikatsiooni ja parandada õpikeskkonda info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamise abil;
- edendada koolides digitaalset kultuuri loomist, kasutades selleks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

koolitust saanud õpetajate oskusi, tagades neile nende potentsiaali, teadmiste ja oskuste praktikas realiseerimiseks järjepideva toetuse ning kaasates sellesse protsessi koolijuhate;

- tagada e-eeetika normide järgimine;
- arendada Gruusia e-õppe ressursse ja soodustada nende kasutamist info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lõimimiseks õppeprotsessi.

■ Koolitust pakutakse kahes variandis: üks algkooliõpetajatele ja teine põhikoolitaseme õpetajatele. Algkooliõpetajad osalevad individuaalses e-õppes. Selle käigus varustatakse kõik esimese klassi õpilased ja nende õpetajad personaalarvutitega, kuhu on paigaldatud spetsiaalsed õppemängud ja -programmid. Need õpetajad läbivad mitmeetapilise koolituse, mis tagab nende pideva erialase enesetäiendamise. Põhikooliõpetajate koolitus sisaldab diferentseeritud õpet, individuaalõpet ja projektipõhist õpet. Pärast koolituskursuste läbimist osalevad õpetajad juhendamisprotsessis, loovad e-ressursse, näidistunde, projekte ning tutvustavad neid kolleegidele.

■ Õpetajatele tasuta kursuste pakkumine kestab edasi, sest see avaldab soodsat mõju õpilaste tulemustele. Gruusias on umbes 60 000 õpetajat, kelle read täiendavad pidevalt koolituse läbinud ja kvalifikatsiooni omandanud uute õpetajatega.

■ Peale selle on riik käivitanud tasuta veebiraamatukogu (www.buki.ge) ning pakub õpilastele ja õpetajatele IKT-pädevuse arendamiseks ja õppeprotsessi täiustamiseks juhendvideoid: www.ict.tpd.c.ge

■ Lisaks koolituskursuste korraldamisele varustab riik kõiki Gruusia avalik-õiguslikke koole õpetajatele mõeldud täiendavate erialaste materjalidega. Iga kooliraamatukogu saab vähemalt kaks õpetajate erialaseks enesetäiendamiseks kasutatavat publikatsiooni. Nende hulgas on ka kodaniku- ja inimõigushariduse juhendid. Pärast seda, kui kõik avalikud-õiguslikud koolid on saanud kodaniku- ja inimõigushariduse alaste publikatsioonide täiskomplekti, oleks kodaniku- ja inimõigushariduse programmi üldise rakendamise huvides soovitatav kavandada nende publikatsioonide põhjal õpetajatele koolituskursusi.

■ Väga oluline täiendava erialase teabe allikas õpetajatele ja teistele haridusprotsessis osalejatele on veebiajaleht „Mastsavlebeli“ (Õpetaja, www.mastsavlebeli.ge) koos seda täiendavate trükimaterjalidega. Veebiajaleht pakub iga päev õpetajatele, koolitõtjatele, lapsevanematele ja õpilastele selgete hariduslike eesmärkidega ressursse õppeprotsesside toetamiseks.

VE NE FÖDERATSIOON

■ Sarnaselt teiste partnerriikidega paneb Vene Föderatsioon suurt rõhku õpetajate koolitamisele kooskõlas keskvalitsuse, regioonide ja omavalitsuste tasandil vastu võetud õigusaktidega.

■ Lisaks pööratakse suurt tähelepanu internetile kui vahendile, mida saab kasutada haridusressursside loomiseks ja erinevate ülesannete lahendamiseks. Vene Föderatsioon on loonud andmebaasi, mis pakub teavet akadeemiliste ja õppekavaväliste tegevuste kohta. Selle näiteks on

■ Mõned sellised kogumikud on näiteks järgmised:

- digitaalsete haridusressursside koondkogumik <http://school-collection.edu.ru> ;
- haridusressurssidele ligipääsu võimaldav ühtne aken <http://window.edu.ru>;
- Õpilastele mõeldud digitaalsete õppematerjalide koondkataloog www.indigos.ru. Sisaldab süsteemset testi õpilaste teadmiste ja oskuste hindamiseks. See arvutipõhine test võimaldab kontrollida õpilaste teadmisi või ettevalmistust lõpueksamiks. Mõned sellised ressursid võimaldavad ka õpetajatel soovitud teste koostada.

■ Testimissüsteemide näiteid:

- Yandex – ühtne riigieksam <http://ege.yandex.ru>;
- hindamissüsteem Infotest <http://infotest.by>;
- veebipõhiste haridustestide koondportaal <http://www.i-exam.ru>

■ Täiendavaid haridusvõimalusi pakuvad kirjastajate veebisaitidel avaldatud haridusmetodoloogilised publikatsioonid ja mitmesugused temaatilised internetiallikad. Kirjastajate ja meediaorganisatsioonide veebisaitide põhieesmärk on teavitada tarbijaid nende toodetud materjalide ilmumisest trükis või võrgus.

See võib anda isikutele, õpetajatele ja õpilastele kasuliku teavet värskel haridusalasel ja metodoloogilisel kirjanduse kohta. Lisaks võimaldavad mitmed kirjastajad oma materjale (või osa neist) tasuta kasutada. Näited:

- kirjastus Drofa (<http://www.drofa.ru>);
- kirjastus BINOM (<http://www.lbz.ru>);
- haridustarkvara looja 1C (<http://obr.1c.ru>);
- kirjastus September (<http://1сентября.рф>);
- tasuta populaarteaduslik ajakiri 3D-tehnoloogiate kohta (<http://mir-3d-world.w.pw>).

PROBLEEMID, RASKUSED, TULEMUSED

Nagu eespool esitatud teabest nähtub, on katseprojekti partnerriikidel olemas projekti eesmärkide saavutamiseks vajalik õiguslik alus ja regulatiivvahendid. Lisaks tegelevad riigid aktiivselt programmide elluviimise ja õpetajate täienduskoolituse kursuste korraldamisega.

Siiski näitavad projekti raames läbi viidud uuringute tulemused, et selgele õiguslikule regulatsioonile ja ulatuslikele täiendõppe programmidele vaatamata tuleb koolides teha veel palju tööd, et suurendada õpilaste ja õpetajate teadlikkust diskrimineerimise ja võrdõiguslikkusega seotud küsimustest ning arendada nende analüütilist mõtlemist. Samuti ilmneb tulemustest, et senistest tegevustest ja meetmetest sageli ei piisa ning nad suudavad probleemi tõsidust vaid õige pisut mõjutada, sest kõnealuste probleemide süvenemist ja levikut põhjustavad nii kohalikud kui ka ülemaailmsed protsessid.

Kirjeldatud olukorra taustal on õpetajad selleks töötajate rühmaks, kes vajavad pidevalt uuendatavaid töövahendeid, mis aitaksid poliitikat praktikasse üle kanda, suurendaksid nende teadlikkust tänapäeva probleemidest ja aitaksid neile kohaselt reageerida. Kavandatud täiendõppe tegevused peaksid andma õpetajatele oskuse probleemide lahendamise kohe ja konkreetselt sekkuda ning omandada piisavalt enesekindlust ja pädevust, et see muutuks nende igapäevase töö osaks.

Katseprojekti koolitused näitasid, et õpetajatel ei ole sageli täielikku ülevaadet probleemidest, millega kodaniku- ja inimõigusharidus peab tegelema seoses digitaalse teabe kuritarvitamisega. Näiteks projekti õppetund, mille eesmärk oli kindlaks teha internetis avaldatud vihakõnet ja leida vahendeid diskrimineerimise vältimiseks, näitas, et õpetajatel on suhteliselt ähmase ettekujutus vihakõne mõiste sisust ja selle tagajärgedest. Seda arvestades selgus projekti raames läbi viidud tegevuste ja koolituste tulemusena, et probleemipõhised õppematerjalid või tegevused võimaldavad nii õpetajatel kui ka õpilastel väga kiiresti vastavaid oskusi omandada.

Lisaks tuleks märkida, et õpilaste kaasamine õpetajate täiendõppe programmide koostamisse, katsetamisse ja hindamisse leidis väga head vastuvõttu: 90% projektis osalenud õpetajatest nimetas õpilaste kaasamist projekti ühe peamise tugevusena.

KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED

- Projekti raames korraldatud proovikoolitustele antud hinnangute analüüs näitas, et sellised keerulised ja tähtsad teemad nagu diskrimineerimine, vägivald, kultuuridevahelised probleemid jne on nii õpilaste kui ka õpetajate arvates väga olulised ja huvitavad. Kogemused näitasid, et õpilased ja õpetajad olid väga motiveeritud tööprotsessis osalema.
- Proovikoolitusel osalenutelt kogutud tagasiside näitas, et koolid vajavad strateegilisi ja „lihtsaid“ meetodeid, mis toetaksid nimetatud keeruliste teemade käsitlemist koolikeskkonnas. Nendeks on praktilised töövahendid õpetajatele ja üksikasjalikud proovitundide ettevalmistamise juhised, mis annavad võimaluse harjutada ja arendada klassis töötamiseks kõige vajalikumaid oskusi.
- Proovikoolitusel osalenud said hästi aru kavandatud koolitustundide tähtsusest. Nad hakkasid juba proovikoolituse käigus mõtlema vahenditele ja võimalustele, kuidas pakutud ressursse oma koolis kasutada. Lisaks tutvustas 80% osalejatest koolituse sisu oma kolleegidele kohe pärast oma kooli tagasi jõudmist.
- Haridussüsteemide edu ja tulemuslikkus sõltub kahtlemata õiguslikust regulatsioonist ja välja töötatud õppekavadest, kuid ainult nendest ei piisa soovitud tulemuste saavutamiseks. Osalenud riikide haridusvaldkonna õigusaktide analüüs näitas, et sageli ei kajastu hästi sõnastatud õigusdokumentide sisu koolide praktikas ja need ei võimalda lahendada koolide konkreetseid probleeme.
- Projektis osalenud riigid korraldavad aktiivselt õpetajate koolitusprogramme, kuid projekti käigus läbi viidud proovikoolitus näitas, et õpetajate täienduskoolituse kavad peaksid olema suunatud konkreetsetele probleemidele ja keskenduma nende lahendamisele.
- Probleemidele orienteeritud koolitused peaksid olema süstemaatilised ja sagedased. Õpetajaid tuleks varustada pidevalt uuendatavate erialaste töövahenditega.
- Õpilased peaksid olema koolitustegevustesse kaasatud, et võtta probleemide määratlemisel ja lahendamisel arvesse ka nende seisukohti.
- Tänapäeva maailma kodanikke ei ole võimalik õpetada ilma tänapäevaste töövahenditeta. Koolid peaksid kasutama võimalusi, mida pakub e-maailm, mis on juba tänapäeva inimese igapäevaelu lahutamatu osa, ning koolid peaksid muutma selle ka igapäevase õppetöö lahutamatuks osaks.
- Õpilaste omandatud oskus teavet kriitiliselt hinnata ja analüüsida, ennast väljendada ja teiste inimeste õigusi austada ei ole üksnes nende endi isikliku ja ametialase edu alus, vaid ka demokraatliku ühiskonna heaolu eeltingimus.
- Veel rohkem tuleks soodustada demokraatlikku kodanikkäitumist ja diskrimineerimise vältimist, sest suuremate vabadustega kaasneb ka suurem oht inimõiguste rikkumiseks.

LISAD (ÕPPETUNNID)

Lisades on esitatud iga riigi kohta üks õppetund kui näide sellest, kuidas seelses kontekstis innustada õpilasi digiteavet kriitiliselt hindama.

— Katseprojekti raames välja töötatud ja katsetatud õppetunnid on otseselt seotud iga partnerriigi prioriteetide ja probleemidega.

VALGEVENE

— **Tunni pealkiri:** Internetivägivald

— **Teema:** noorte internetivägivalla ennetamine

— **Märksõnad:** internetivägivald, küberkiusamine, internetivägivalla ennetamine.

— **Eesmärgid:** anda õpilastele oskused internetivägivallale reageerimiseks, arendada õpilaste oskust meedias ja suhtlusvõrgustikes leiduvat vägivalda käsitlevat teavet hinnata.

— **Soovitud tulemused:** õpilaste suurem teadlikkus kübervägivalla vormidest, parem analüüsi- ja kriitikapädevus, suurem oskus esitada internetivägivallale vastuargumente.

— **Vajalikud materjalid:** märkmepaberid, projektor, fotod, videod, kaardid kirjaga „Direktor”, „Direktori asetäitja”, „Sotsiaaltöötaja”, „Kasvatuspühholoog”, „Lastekaitseametnik”, „Meditsiinitöötaja”, „Õpetaja”, „Vabaühenduse esindaja”, „Ema Sidorova”, „Isa Sidorov”, „Ema Petrenko”, „Isa Petrenko”.

Tunnikava

— Sissejuhatus

1. Koolitajad tervitavad osalejaid
Tere päevast! Meil on hea meel teiega kohtuda. Täna räägime internetivägivalla erinevatest vormidest ja selle ennetamise võimalustest.
2. Koolitajad ja osalejad teevad teatavaks rühmatöö reeglid (need kirjutatakse tahvlile).
3. Tutvumismäng „Veebikohting”

— Koolitaja:

Sa oled otsustanud leida endale sõbra (meeldiva kaaslase). Et seda teha, avaldad interneti tutvumisportaalil kuulutuse. Pane kirja enda lühikirjeldus (lemmiktegevused, hovid, meeldimised, tugevused ja nõrkused). Oma õiget nime ei pea kirjutama, võib kasutada ka pseudonüümi (hüüdnime).

Osalejatele jaotatakse märkmepaberid, kuhu nad kirjutavad enesetuvustuse, ja seejärel kleebitakse paberid tahvlile. Jätke osalejatele aega tahvlil olevate tekstidega tutvumiseks.

Põhiosa

1. Koolitajad tutvustavad osalejatele küberruumis esinevaid laste vastu suunatud vägivalla vorme.

Lastevastase vägivalla vormid küberruumis:

- **a. Seksuaalhuvist kontakti otsimine (grooming) – lapsega kontakti loomine ja tema usalduse võitmine eesmärgiga astuda seksuaalsuhtesse.**

Pahatahtlikud inimesed kipuvad lastega foorumites või vestlustubades tutvust sobitama. Tavaliselt on nad kursis tänapäeva noorte eluga (huvid, maitset, eelistused) ja neil on lihtne lapsega vestlust alustada. Nad võtavad sihikule noori, kes on mingil põhjusel pettunud või eluga rahulolematud ning otsivad tuge ja mõistmist. Nad ütlevad sellistele lastele, et saavad neist aru, püüavad neid julgustada ja pakuvad välja, et edasine suhtlus võiks toimuda vähem avalikus vormis (privaatsõnumid suhtlusvõrgustikes, e-kirjad, SMS). Järk-järgult jõuavad nad jutuga intiimsete teemade ja küsimusteni. Seejärel teevad nad tavaliselt ettepaneku päriselt kohtuda.

- **b. Kiusamine (ähvardamine, ahistamine: lapsi hirmutavad, alandavad ja neile halvasti mõjuvad tegevused).**

See on noorukite seas kõige levinum vägivalla vorm. Kiusajad loovad tihti tõrjutud lastele pühendatud veebisaite ja sotsiaalvõrgustike rühmasid. Nad avaldavad seal ohvri mainet rikkuvaid fotosid ja videoid, levitavad kuulujutte, saadavad anonüümseid ähvardusi ja solvanguid. Mõnel juhul võidakse kiusamist salvestada ja need materjalid laaditakse internetti kõigile vaatamiseks.

- **c. Pornograafilise materjali levitamine (ilmse seksuaalse sisuga materjalid või vägivaldsed stseenid, mis kahjustavad lapse psühholoogilist ja kehalist tervist).**

Enamik teismelisi, kes on näinud internetis seksuaalse sisuga materjale, tunnevad rahutust ja ärevust. Peale selle võib pornograafia vaatamine põhjustada erinevaid tagajärgi:

- tekitada pornosõltuvust;
- suurendada vajadust selle vaatamise järele;
- tekitada soovi nähtut matkida.

- **d. Lapsporno tootmine ja levitamine**

Lapsporno on üks kõige tulusamaid kuritegevuse liike. Lapsporno tootmine ja levitamine on Valgevenes seadusega karistatav. Valgevene Vabariigi kriminaalkoodkeksi artiklis 343 sätestatakse: „Alaealist kujutavate pornograafilise sisuga materjalide või pornograafilist laadi esemete valmistamine (kuni 13 aastat vabadusekaotust).

2. Näidake osalejatele videolõiku (vestlussaatest „Position: Social Networks“). Iga osaleja peaks nimetama ühte videos nähtud vägivalla vormi, kommenteerima olukorda ja võimaluse korral tooma omalt poolt näite.

Koolitajad tutvustavad osalejatele netiterrori (cyber mobbing) vorme (Nancy Willardi liigituse järgi (Willard, 2007)):

- **Agressiivne leim (flaming).** Tavaliselt toimub avalikus internetiruumis, kus postitatakse solvavaid märkusi ja vulgaarseid kommentaare.
- **Ahistamine (teadlikud süstemaatilised ründed internetis, mida panevad toime võõrad, suhtlusvõrgustike kasutajad või lähemasse tutvusringkonda kuuluvad inimesed).**
- **Halvustamine (rumour-mongering).** Ohvrit halvav valguses näitava teabe, foto- või videomaterjalide teadlik levitamine internetis, foorumites, uudisgruppides, e-postiga, SMSiga eesmärgiga rikkuda sõprust või maksta kätte.
- **Reetmine ja petmine (isikliku teabe avaldamine).** Isikliku teabe, näiteks intiimsete fotode, rahalise seisu või töökoha andmete levitamine alandamise või väljapressimise eesmärgil.
- **Väljajätmine (sotsiaalne tõrjumine).** Väljajätmine sõnumivahetusrühmast, mängukogukonnast jne.
- **Küberjälitamine (pidev ahistamine ja kiusamine).** Süstemaatiline (seksuaalne) ahistamine, millele järgnevad ähvardused ja kiusamine.

- **Küberähvardused** (avalik ähvardamine füüsilise vägivallega). Otsesed või kaudsed tapmis- või vigastamisähvardused.

4. Mäng: „Ennetuskomisjon”

Laste hülgamise ja noorte kuritegevuse ennetamise komisjon on iseseisev organ, mis vaatab läbi ohustatud või õigusvastaseid tegusid toime pannud noori käsitlevat teavet. Ennetuskomisjoni kuuluvad kooli direktor, õpetajad, õpilased, lapsevanemad ja ühiskondlike organisatsioonide esindajad.

Iga osaleja saab koolitajatelt kaardi, millele on kirjutatud tema roll. Rollid: direktor, direktori asetäitja, sotsiaaltöötaja, kasvatuspsühholoog, lastekaitseametnik, meditsiinitöötaja, õpetaja, vabaühenduse esindaja, ema Sidorova, isa Sidorov, ema Petrenko, isa Petrenko. Need osalejad, kes kaarti ei saa, on inspektorid, kelle ülesanne on panna tähele ennetusnõuandeid, võimalikke puudusi ja häid lahendusi.

Ennetuskomisjoni koosolek algab sellega, et „direktor” loeb ette olukorra kirjelduse. Seejärel räägib iga osaleja oma rollist ning kirjeldab kõnealust perekonda (vanemaid ja lapsi).

Olukorrad on võetud tegelikust elust ja pärinevad järgmistest internetiallikatest:

1. http://www.academy.edu.by/files/29052013_Profilaktika.pdf
2. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
3. <http://ont.by/tv/projects/pozition>

Nimed ja kohad on muudetud.

Juhtumivaatlus: „Koolis tekkis häireolukord. 2000. aastal sündinud 7. klassi õpilane tõi kooli suitsupommi. Ta oli selle internetist leitud teabe põhjal ise valmistanud. Vahetunni ajal andis õpilane pommi klassikaaslasele, kes pani selle taskusse. Tunni ajal toimus suitsu levitav plahvatus. Keegi viga ei saanud, kuid lapsed olid sunnitud klassist kiiresti lahkuma. Pommi omanik kirjutas seletuskirjas, et teda on juba pikka aega huvitanud „erinevad trikid” ja talle meeldib selliseid „pürotehnilisi asju meisterdada”. Kogu vajaliku teabe sai ta internetist. Politsei vestles tema vanematega.”

Viimane osa

Kokkuvõte ja refleksioon

„Andke nõu”

Iga rühm annab mõned soovitused, kuidas internetivägivalda ära hoida. Esimene rühm annab nõu keskkooliõpilastele ja teine lapsevanematele. Kolmas rühm nõustab õpetajaid ja neljas nooremaid õpilasi. Viies rühm annab soovitusi veebisaitide moderaatoritele (süsteemihalduritele).

GRUUSIA

Tunni pealkiri: AntiDiscriMedia

Teema: diskrimineerimise vältimine

Märksõnad: diskrimineerimise vältimine, leppimine, sallivus, empaatia, vähemused, inimõigused, võrdsus, tõrjumine, vägivald.

Eesmärgid: edendada diskrimineerimisvastast praktikat, kasvatada mitmekesisusega leppimise oskust, kasutada IKT vahendeid õppeprotsessis.

Soovitud tulemused: õpilased omandavad oskusi, mis võimaldavad neil mitmekesisusega leppida ning diskrimineerimist ära tunda ja ennetada. Sotsiaalmeediat kasutades saavad õpilased jagada ideid ja oma tööd nii oma koolipere kui ka laiema kogukonnaga. Õpilased arendavad lugemis- ja kirjutamisoskust, visuaalset kirjaoskust, teabe otsimise ja liigitamise oskust.

■ **Vajalikud materjalid:** internetiühendusega arvuti, kontoritarbed, raamatukogu, videokaamera jne.

■ **Tööplaan:**

- Õpilaste ettevalmistamiseks pidada klassis arutelu diskrimineerimise tähenduse ja vormide üle.
- Kasutada arutelus erinevaid ressursse (filmid, tekstid, fotod, õigusdokumendid, ajakirjad, uuringud jne), et anda diskrimineerimisest igakülgne ülevaade.
- Klassi arutelu meedia / elektroonilise meedia rollist seoses diskrimineerimisega.
- Aktiivse töö etapp:
  - luuakse blogi või veebisait nimega ANTIDISCRIMEDIA, vajaduse korral koostöös IT õpetajaga;
  - õpilased jaotatakse rühmadesse – iga rühm tegeleb ühe kindla diskrimineerimisosoh oleva ühiskonnagrupiga (nt usuvähemused, seksuaalvähemused, puuetega inimesed, rahvusvähemused jne);
  - rühmad koguvad teavet;
  - rühmad koostavad valitud teemal teaberessursi;
  - kogutud teavet ja tehtud tööd analüüsitakse ja hinnatakse ning tulemus avaldatakse veebisaidil ANTIDISCRIMEDIA.
- Tutvustada projekti väljaspool klassi – koolis, teiste koolide/klasside õpilastele või õpetajatele, kogukonnale või lapsevanematele.
- Korraldada ühine arutelu, et võtta kogu töö ja selle tulemused kokku.

■ **Juhised:**

- Õpetaja palub õpilastel (3. kuni 12. klass) koostada diskrimineerimisvastane seadus, kirjeldada mõnda diskrimineerimisjuhtumit või üldisi diskrimineerimisvastaseid põhimõtteid ja väärtusi.
- Kui õpilased on teemaga rohkem tuttavad, pakub õpetaja neile võimalust luua internetis vastav veebisait või blogi nimega AntiDiscrimMedia, et võidelda diskrimineerimise vastu ja suurendada inimeste teadlikkust. Nii saavad õpilastest meediaspetsialistid, kes võitlevad suhtlusvõrgustikus diskrimineerimise vastu.
- Järgmisel etapil peab õpetaja õpilastega arutelu, et teha kindlaks ühiskonna haavatavad grupid, kes langevad kõige sagedamini diskrimineerimise ohvriks. Seejärel jagatakse klass tööruhmadeks vastavalt kindlaks tehtud haavatavate gruppide arvule. Iga töörühm valib ühe grupi, mille liikmed kannatavad kõige sagedamini diskrimineerimise all (näiteks usuvähemused, seksuaalvähemused, puuetega inimesed, rahvusvähemused jne).
- Õpilaste rühmad alustavad oma teemaga tööd. Nad koguvad teavet kirjalikest allikatest, videotest, helisalvestistest ja muus vormis materjalidest. Nad võivad teha ka lühikese filmi. Õpilaste roll on töötada meediaspetsialistidena, kes kaitsevad kindlate inimgruppide õigusi.
- See töö kestab terve semestri või ka terve õppeaasta. Õpilased loovad, uurivad ja süstematiseerivad teavet koostöös õpetaja ja kooli huvirühmadega. Seejärel avaldavad nad õpetaja abiga selle teabe veebisaidil AntiDiscrimMedia.
- Õpilaste tööruhmad esitlevad saadud tulemusi teiste rühmade õpilastele ning püüavad tõmmata tulemustele ka teiste inimeste tähelepanu väljaspool klassi. Internet on hea võimalus teha see teave üldsusele hõlpsasti kättesaadavaks. Samuti võivad õpilased teha ettekandeid, mida kuulavad kutsutud külalised, kellega pärast arutatakse neid huvitavaid teemasid.

LEEDU

■ **Tunni pealkiri: Võrguteave: kas kõike veebis avaldatut võib uskuda?**

■ **Põhieesmärgid:**

■ Arendada kriitilist suhtumist internetis olevasse teabesse; õppida ära tundma erinevate huvirühmade mõju massimeediale ning ergutada erinevate allikate võrdlemist ja analüüsi.

■ Juhtida õpilaste tähelepanu võimalikele vastuoludele teabevabaduse ja inimeste eraelu puutumatus vahel. Tutvustada õpilastele vastuolulise teabe avaldamise probleemi: näiteks teave kuritegude ohvrite, traagiliste õnnetuste või looduskatastroofide kohta. Algatada arutelu teatud teabe, mis võib suurendada rahvuslikke, rassilisi või usulisi pingeid, avaldamise või avaldamata jätmise põhjendatuse ja eetilise üle.

■ Põhieesmärgid õpilaste jaoks:

- Omandada oskus eristada põhilisi veebisaitide tüüpe seal avaldatud teabe laadi ning seda avaldavate isikute või organisatsioonide nimede põhjal, teha kindlaks teabe avaldajate eesmärgid ning olla teadlik teabe kallutatud esitamise võimalustest.
- Tunda põhilisi kriteeriume, mille alusel saaks mis tahes veebisaidi ohutust ja usaldusväärsust ning seal avaldatud teabe väärtust kontrollida.
- Mõista põhilisi kõlblusprintsipe, mille abil saab otsustada, kas teabe avaldamine küberruumis teeniks avalikku huvi, kahjustamata samas ühegi üksikisiku huve.
- Tutvuda probleematiliste olukordadega, mis võivad tekkida juhul, kui internetis avaldatakse teavet kuriteoohvrite, traagiliste õnnetuste ja looduskatastroofide kohta, ajaloolisi fakte sõdade, genotsiidi ja usukonfliktide tagajärgedest. Arendada kriitilise mõtlemise oskust ja võtta nimetatud küsimustes selge seisukoht.

Õppevorm	Õppetase	Teema
2 tundi või 1 seminar õpetajatele	10.–12. klass	Kodanikuharidus, infotehnoloogia

Lühikirjeldus

■ Tundide eesmärk on analüüsida internetiteabe usaldusväärsust ja isikute eraelu puutumatust kahjustava teabe avaldamist. Samuti käsitletakse selliste avalduste või pildimaterjali avaldamist internetis, mis võib põhjustada avalikkuses vastakaid reaktsioone; õpilasi innustatakse sõnastama ja täpsustama sellistes küsimustes oma kõlbelist seisukohta. Tuleb samuti rõhutada, et infotehnoloogia ajastul on igal inimesel võimalik meediasisu luua. Seega suureneb oluliselt iga üksikisiku roll ja vastutus.

■ Soovitatud ja muude kättesaadavate allikate analüüsi ajal on soovitatav algatada teoreetilise materjali käsitlemise kõrval arutelusid ja paluda õpilastel oma arvamust avaldada. Samuti oleks soovitatav esitada küsimusi, millel ei ole õigeid ega valesid vastuseid, ning lasta õpilastel harjutada ise oma seisukoha kujundamist. Esimeses tunnis analüüsitakse kõige populaarsemaid veebisaitide liike ja nende taga olevaid huvisid, rõhutades selliste veebisaitide võimalikku mõju teabe kvaliteedile ja erapooletusele. Samuti arutatakse võimalusi, kuidas teha kindlaks usaldusväärseid teabeallikaid. Teises tunnis tutvustatakse vastuolu ühelt poolt tõese ja üksikasjaliku teabe avaldamise ning teiselt poolt konkreetsete isikute kahjustamisest ja ühiskondlike konfliktide ja lõhede tekitamisest hoidumise vahel.

Märksõnad

■ Teave, vastutus, huvirühmad, usaldusväärsus, tõesus, konflikt.

Metoodika ja teabe esitamise viisid

■ Teoreetiline loeng, juhtumivaatlused, ressursside analüüs, arutelu, rühmatöö, rollimängud.

Kasutatavad ressursid

■ Internetiühendusega arvuti ja projektor, printitud jaotusmaterjal analüüsitava tekstidega, spetsiaalselt kooliõpilastele välja töötatud küsimustikud, paber ja pliiatsid kommentaaride kirjutamiseks ja projekti mustandite koostamiseks.

Kestus

■ Esimene tund kestab 45 minutit.

■ Teine tund kestab 45 minutit.

1. tund. Kui usaldusväärne on internetis avaldatud teave?

Põhieesmärk

■ Suurendada teadlikkust, et internetis avaldavad teavet isikud ja organisatsioonid, kellele on oma huvid, eesmärgid ja võimalused – nende motiivid võivad olla kahtlased. Suurendada õpilaste oskust kontrollida sellise teabe autorlust, kvaliteeti ja usaldusväärsust ning otsida võrdlemiseks teisi allikaid. Suurendada õpilaste oskust teha kindlaks selgeid huvirühmi, kes teadaolevalt avaldavad teatud laadi infot, ning korrektselt aru saada nende eesmärkidest; arendada fakti ja tõlgenduse eristamise oskust.

Metoodika

■ Teoreetiline loeng, juhtumivaatlus, ressursside analüüs, arutelu, rühmatöö (tingimusel, et on piisavalt arvutitöökohti).

Kasutatavad ressursid

■ Teoreetilised teadmised veebisaitide liikide kohta: osa statistilisest teabest esitatakse suuliselt ning põhiväited ja faktid kuvatakse projektoriga ekraanile. Jagatakse välja printitud jaotusmaterjal, mis sisaldab tööruhmade ülesandeid. Õpilased peaksid moodustama väikesed rühmad ja täitma need ülesanded arvutiklassis, analüüsides ülesandes märgitud veebisaitide, et teha kindlaks nende iseloomu.

Juhised / tunnikava

■ Tunni alustuseks võiks tutvustada internetiresursside liike, teabe avaldajate eesmarke, sihtrühmade piiritlemist ning põhiteavet nõutava ohutuse ja usaldusväärsuse taseme kohta. Selles analüüsis võib kasutada abimaterjali nr 1 (veebisaitide liigid, vt lisa), et tuua näiteid konkreetsetest veebisaitidest ja juhtida tähelepanu nende iseloomulikele tunnustele.

■ Abimaterjali nr 2 (Ühendkuningriigi õpilaste oskus internetiteavet selekteerida, vt lisa) tutvustamise ajal oleks soovitatav võrrelda selles esitatud statistikat meie riigi kooliõpilaste seas valitsevate hoiakutega. Selleks võib neilt küsida, mida nad ise oma oskustest arvavad, milliste Ühendkuningriigi küsitluse väidetega nad nõustuvad ja milliste suhtes on teistsugusel arvamusel. Vajaduse korral selgitab õpetaja üksikasjalikult aspekte, mis on veel segaseks jäänud, ning tutvustab usaldusväärse teabe leidmiseks kasutatavaid meetodeid.

■ Tunni teises osas oleks sobiv jagada jaotusmaterjalina välja esimene küsimustik (veebisaitide usaldusväärsuse hindamine) ja seda kommenteerida. Ühtlasi võiks esitada loetelu erinevaid seisukohti esindavatest veebisaitidest, mida õpilased peaksid analüüsima. Soovitatavalt peaks see sisaldama vähemalt paari näidet usaldusväärse sisuga kvaliteetsetest veebisaitidest, mille on avaldanud mõni üksikisik, haridusasutus, vabaühendus, uudistetootja, äriühing jne.

■ Pärast ülesande täitmist peaks igast rühmast üks esindaja tutvustama rühma järeldusi. Nad peaksid oma otsuseid põhjendama ja tooma välja kriteeriumid, mille alusel nad järeldusi tegid. Õpetaja peaks oma tagasisides juhtima tähelepanu nende järelduste tugevatele ja nõrkadele külgedele.

2. tund. Kas tõde peaks igal juhul avaldama?

Põhieesmärk

■ Tutvustada ühte aktuaalset probleemi, mis kaasneb infotehnoloogia järjest suurema kasutamisega – vastuolu ühiskonna põhiseadusliku teabe saamise õiguse ja üksikisiku eraelu puutumatuse vahel. Jagada asjakohaseid teadmisi kõlbeliste kriteeriumide ja normide kohta, millega tuleks arvestada enne kuriteoohvreid, rahvusi, tagakiusatavaid ühiskonna- ja usugruppe käsitleva teabe avaldamist. Algatada arutelu selle üle, millist teavet tuleks avaldada ja millised avaldamispiirangud tuleks (iseenda jaoks) kindlaks määrata.

Metoodika

■ Teoreetiline loeng, juhtumivaatlused, näited, ressursside analüüs, vestlus, arutelu, rollimäng, prokuröri

ja advokaadi rollide võtmine.

Kasutatavad ressursid

Teoreetiline teave esitatakse suuliselt. Lihtsalt mõistetav ja loetav osa teabest kuvatakse projektoriga ekraanile. Üksikasjalikumaks analüüsiks kasutatavate ressursside tekstid printitakse välja ja jagatakse õpilastele. Õpilased võivad kirjutada oma kaustikusse kommentaare või vastava tekstiga seotud infot

Juhised / tunnikava

Tunni alguses oleks soovitatav rõhutada, et digikaamerate ja mobiiltelefonide areng ning sotsiaalmeedia laialdane levik võib muuta iga õpilase ühel hetkel ootamatult ajakirjanikuks, kui ta teeb näiteks autoõnnetusest või tulekahjust pildi, millel on näha ohvreid, või salvestab kallaletungi või röövi. Ent enne selle „kuuma“ uudise avaldamist tuleks kaaluda selle tagajärgi sündmuse ohvritele. Samuti tasub kaaluda mõju teistele inimestele, näiteks kui lapsed näevad surnud või vigastatud ohvrite pilte.

Pärast sissejuhatavat osa võiks kommenteerida abimaterjali nr 3 (ajakirjaniku eetikakoodeks, vt lisa), pöörates tähelepanu teabe vahendajate õigustele ja kohustustele. Kohustuste hulka kuulub ka nõue, et avaldatud teave ei põhjustaks asjaomastele isikutele suurt ja vältimatut kahju. Seejärel võiks analüüsida tabelit „Internetis teabe avaldamisega kaasnevad kohustused“ ning võrrelda tõe avaldamise kohustust kahju vältimise kohustusega ja leida nende võimalikke vastuolusid. Õpetaja võiks neid kommenteerida ja püüda seejärel koos õpilastega leida võimalikke lahendusi.

Tunni teises osas oleks soovitatav keskenduda kõlbelistele aspektidele, nt millise ajaloolise pildimaterjali avaldamine oleks eetiliselt lubatav ja millisel juhul võiks seda pidada kõlblusvastaseks teoks. Arutelu käivitamiseks võib esitada järgmisi küsimusi:

- Kui keegi avaldab pilte või videoid totalitaarse režiimi või ajaloos esinenud agressiivse ideoloogia kohta, kas see tähenda, et ta pooldab samu seisukohti ja väärtushinnanguid?
- Kas massimõrvade, ühishaudade või lagunevate laipade pildid on vajalikud, et saada teatud ajalooperioodist objektiivset ülevaadet või rüvetatakse sellega surnute mälestust?
- Kas internetis võib levitada pildimaterjali, milles heidetakse nalja teise rahva või religiooni esindajate üle? Kuidas eristada heasoovlikku nöökimist ja naljatlemist solvavast ja provotseerivast sisust? Kas nendevaheline piir asub kõigi inimeste jaoks samas kohas?

Soovitatav oleks paluda mõnel õpilasel valmistada ette näidiskohtuistungi vormis väitlus. Õpilased jagunevad kahte rühma, kellest ühed on poolt ja teised vastu, ning esitavad põhjendatud argumente

Lisaks tuleks eriti rõhutada järgmist küsimust: milline on kõnealuse pildimaterjali levitamise lõppeesmärk ja sellest saadav kasu? Kas selliste piltide näitamise abil on võimalik olukorda nii muuta, et see pöörduks paremuse poole? Kui see ei ole võimalik, siis miks peaks üldse sellist materjali küberruumis avaldama? Arutelu ergutamiseks võiks näidata mõnda samasugust pilti nagu lisas olev pagulaste pilt ning arutada, mida see vaatajale ütleb.

Enne õpilastele ülesannete andmist tuleks neile selgitada, et mõnel tõstatatud küsimusel ei ole selget ja vaieldamatult õiget vastust. Küsimuste eesmärk ongi tekitada erinevaid arvamusi. Siiski võiks tunni lõpuks jõuda teatava üldise seisukohti ja arvamusi kokku võtva konsensuseni.

Lisad

Abimaterjal nr 1

Veebisaitide liigid

- **Isikute kodulehed** - nendel avaldavad üksikisikud isikliku laadi sisu. Suhtlusvõrgustikud nagu Facebook ja LinkedIn loovad meile selleks tehnilisi võimalusi. Samas vastutab avaldatava teabe kvaliteedi (õigsuse, täielikkuse ja objektiivsuse) eest ainult inimene ise. Käsitletavad teemad võivad olla väga erinevad, näiteks argipäevaseikadest rääkimine, hinnangud poliitilistele sündmustele, väikeettevõtte reklaamime või kunstiline eneseväljendus.
- **Huvirühmade veebisaidid** - neid haldavad mittetulundusühingud või aktivistid, kes tegelevad mõne

konkreetses teemaga, nt keskkonnakaitse, inimõigused, haridus, heategevus või sotsiaalhoolekanne. Nende suunitlus võib olla peavoolulähedane või radikaalne ning avaldatud teabe usaldusväärsus võib olla väga erinev. Huvirühmade veebisaidid on juba olemuslikult kallutatud. Selliste allikate kasutajad peaksid arvesse võtma huvisid, mida allikas esindab. Seega tuleb mõista, et sellise teabe tõesuse määr võib väga suuresti kõikuda.

- **Ametlikud veebisaidid** - neid haldavad ametiasutused ja mitmesugused organisatsioonid. Sageli on nende eesmärk koondada eri allikatest pärit teavet ja esitada seda ühtses vormis. Sellised on näiteks valitsuse, kohalike omavalitsuste, rahvusvaheliste ja riiklike organisatsioonide või haridusasutuste teabeportaalid. Tavaliselt vastavad need saidid õigusaktide nõuetele ja avaliku teabe standarditele ning sisaldavad selgeid viiteid algallikatele ja autoritele. Avaldatud teabe usaldusväärsusest annab aimu fakte esitava asutuse või isiku usaldusväärsus või autoriteet oma erialal.
- **Uudistesaidid ja ajakirjandusväljannete saidid** - nende hulka kuuluvad riiklikud ja rahvusvahelised uudistetootjad, veebiajalehed ja -ajakirjad ning amatöörväljaanded. Internetis saab igaüks oma „uudiseid“ avaldada. Need võivad olla olemasolevate ja tunnustatud ajalehtede, ajakirjade e-versioonid või uudisteagentuuride e-portaalid. Samas võivad need olla ka äsja tekkinud ja ainult internetis tegutsevad kanalid. Tehnilisest küljest on uudistesaidi loomine suhteliselt lihtne. Palju raskem on sellele populaarsust saada ja säilitada objektiivse infoallika mainet. Selliste uudistesaitide usaldusväärsust hinnatakse selle järgi, kui sageli teised populaarsed ja usaldusväärsed meediakanalid neid tsiteerivad.
- **Foorumid** – spetsiifilist tüüpi veebisaidid, mille eesmärk on edendada arutelu. Nende külastajad vahetavad erinevatel teemadel arvamusi ja kogemusi. Kuna pärast registreerimist saab iga temaatilise foorumi kasutaja sel teemal arvamust avaldada, võib eeldada, et seal on esindatud palju erinevaid arvamusi. Samas võivad foorumi haldurid oma äranägemisel blokeerida teatud kommentaare või kustutada teisitimõtlejate postitusi või ka terveid teemasid.
- **Äriühingute veebisaidid** – on olemuslikult kaldu oma toodete eelistamise poole, mistõttu nende omaduste ja kvaliteedi kohta võidakse esitada ülepaisutatud väiteid. Kuigi paljudel ettevõtetel on oma veebisait, leidub ka petusaite. Raha teenimisest ning klientide leidmisest ja hoidmisest on huvitatud nii hea kui ka halva mainega ettevõtjad. Ettevõtjad ei näita tavaliselt oma konkurentide tooteid. Paljud ettevõtjad kasutavad oma teenuste või toodete müümiseks „renditud“ veebiruumi – siin on vajalik ostja ettevaatus. Hoiduda tuleks ebaausate äriühingute veebisaitidest.

Allikas: *Criteria to Evaluate the Credibility of WWW Resources.* // Virginia Montecino, George Mason University, Fairfax, Virginia: <http://mason.gmu.edu/~montecin/web-eval-sites.htm>

Abimaterjal nr 2

9- kuni 18-aastaste õpilaste oskus internetiteavet selekteerida (Ühendkuningriik)

- 95% õpilastest kasutab koduste ülesannete tegemiseks internetist saadud teavet.
- 48% lapsevanematest arvab, et laste digikirjaoskus on parem kui nende põlvkonnal.
- 38% õpilastest usaldab enamikku veebis olevast teabest, 49% usaldab seda osaliselt ja 10% pigem ei usalda internetiteavet.
- Ainult kolmandikule 9- kuni 18-aastastest õpilastest oli koolis räägitud, kuidas eristada internetis avaldatud usaldusväärset teavet ebausaldusväärsest.
- Vähem kui iga kümnes 12- kuni 15-aastane internetikasutaja püüab välja uurida, kes on otsitavat teavet sisaldava veebisaidi taga.
- Ilu on tähtsam kui kvaliteet: 15% uuritud vanuserühma õpilastest kaldub arvama, et veebisaidi teostuse kvaliteet ja atraktiivne kujundus on märk seal sisalduva teabe usaldusväärsusest.
- Kõigest 17% õpilastest on huvitatud info otsimisest erinevatelt saitidelt, et seda võrrelda.
- Umbes kolmandik õpilasi usub, et kõrge hindega (nt Google'i otsingutulemustes kõrgel kohal asuval) veebisaidil sisalduv teave on tõenäoliselt usaldusväärne.
- Õpilased usaldavad pigem info- ja uudisteportaalet (87%) ja haridusteemalisi veebisaite (88%) kui eraisikute kodulehti ja blogisid (48%).

Allikas: Truth, Lies and the Internet. A report into young people's digital fluency. // Jamie Bartlett, Carl Miller. September 2011. http://www.demos.co.uk/files/Truth_-_web.pdf

Esimeses tunnis kasutatav küsimustik

Internetiallikate (nt veebisaitide) usaldusväarsuse hindamine

1. Kes on selle veebisaidi looja, artikli või postitatud kommentaari autor? Kuidas ta ennast tutvustab: ees- ja perekonnanime ja ametinimetusega, ainult hüüdnimega või postitab anonüümselt?
2. Kas teabe postitanud isik pakub võimalust teabe õigsuse kontrollimiseks temaga ühendust saada? Kontaktivõimaluseks võib olla posti- või meiliaadress, telefoninumber või mõni muu vahend.
3. Millist muud teavet võib teabe avaldaja kohta internetist leida? Milline on tema seos käsitletava teema või sündmusega? Millised on tema senised saavutused selles valdkonnas? Kui kaua ja kui regulaarselt on ta sarnast teavet internetis avaldanud?
4. Kas teabe avaldaja on eraisik või tegutseb mõnes vabaühenduses, riigiasutuses või uurimisinstituudis?
5. Millistele avalikele teabeallikatele ta viitab? Kas viited isikutele, kohtadele ja kuupäevadele on korrektsed?
6. Kui teabeallikas väidab, et ta tegutseb mõnes tuntud hea mainega organisatsioonis, kontrollige selle organisatsiooni veebisaidilt, kas ta on ka tegelikult (sama nime ja ametinimetusega) organisatsiooni töötajate nimekirjas. Näiteks kui keegi väidab, et ta on Reutersi agentuuri korrespondent, peaks ta nimi sisalduma Reutersi ajakirjanike nimekirjas.
7. Kui isik tutvustab end mõne valdkonna teadlase või väljapaistva spetsialistina, kontrollige, milliseid raamatuid ta on avaldanud, millised tema artiklid on ilmunud selle valdkonna mainekates teadusajakirjades ja millised on nende arvustused.
8. Veenduge, et saidi domeeninimi vastab saidi sisule. Iga eraisik võib hankida endale domeenilaiendi *.com, *.org või *.net. Valitsusasutused sellise laiendiga domeenides oma teavet ei avalda. Kui sellise aadressiga sait püüab jätta muljet, et seal avaldatakse ametlikku teavet, siis see ei ole eriti usaldusväärne.
9. Kas avaldatud teabe laad on kooskõlas veebisaidi üldise suunitlusega? Veider oleks lugeda teadusartiklit mõnest meelelahutusportaalist. Samuti oleks imelik leida maksuseaduse väljavõtteid isiklikult kodulehelt. Võib juhtuda, et selline teave on igati tõene, kuid kindlasti tuleks selle usaldusväarsust kontrollida. Selleks tuleks seda võrrelda teiste allikatega.
10. Kas on mingeid muid märke, mis viitavad teabe kallutatusele või autori soovile oma arvamust peale suruda (nt toote reklaami esitamine erapooletu kirjelduse pähe, kallutatud argumentide kasutamine isikliku arvamuse või poliitiliste vaadete esitamiseks)?
11. Kas avaldatud teave on värske või vananenud? Kas see on praegust olukorda arvestades veel aktuaalne.

Allikas: Truth, Lies and the Internet. A report into young people's digital fluency. // Jamie Bartlett, Carl Miller. September 2011. http://www.demos.co.uk/files/Truth_-_web.pdf

Abimaterjal nr 3

Ajakirjaniku eetikakoodeks

- **Artikkel 9:** Ajakirjanik peab infot küsides ennast tutvustama ning teatama, millise väljaande toimetuses ja millisel ametikohal ta töötab. Samuti peab ta vastajat hoiatama, et tema sõnu võidakse avaldada massimeedias.
- **Artikkel 12:** Enne pinget all, šokis või abitus olukorras olevalt isikult saadud teabe avaldamist peavad ajakirjanik ja avaliku teabe organisatsioon tagama, et sellise teabe avaldamisega ei rikuta isiku õigusi, ning püüdma ette näha võimalikke kahjulikke tagajärgi isikule.
- **Artikkel 14:** Ajakirjanik ja avaliku teabe organisatsioon ei tohi kasutada audio- ja videosalvestusseadmeid ilma eraisikust teabeallika nõusolekuta.
- **Artikkel 21:** Kuritegude, õnnetuste ja muude isikutele materiaalselt või mittemateriaalselt kahju põhjustanud juhtumite kohta teabe avaldamisel peab ajakirjanik või avaliku teabe organisatsioon vältima sellise teabega ohvrile ja süütutele isikutele täiendavate kannatuste ja valu põhjustamist.
- **Artikkel 37:** Ajakirjanik ja avaliku teabe organisatsioon peavad lähtuma süütuse presumptsioonist. Isikut võib süüdistada ainult tema suhtes jõustunud kohtuotsuse alusel.
- **Artikkel 41:** Kuriteo ohvri isikuandmeid ei avaldata ilma ohvri nõusolekuta või ohvri surma korral ilma tema sugulaste nõusolekuta. Sellist teavet võib avaldada ilma ohvri või tema sugulaste nõusolekuta üksnes juhul, kui ohver on avaliku elu tegelane või kui sellise teabe avaldamine on avalikes huvides.
- **Artikkel 47:** Ajakirjanik ja avaliku teabe organisatsioon ei tohi kasutada katastroofide, liiklusõnnetuste, surmade, kallaletungide või vägivalda pilte viisil, mis võib haavata sellest mõjutatud isikute või nende sugulaste, samuti lugejate ja/või pealtnägijate tundeid.

Ajakirjaniku eetikakoodeks, vastu võetud ajakirjanike ja kirjastajate üldkoosolekul Vilniuses 15. mail 2015

(Lith. Žurnalistų etikos kodeksas). <http://lzlek.lt/index.php?lang=1&sid=381&tid=329>

Teise tunni tabel.

Internetis teabe avaldamise suhtes kehtivad kohustused	
Avaldada tõde	Vältida kahju tekitamist
<ul style="list-style-type: none"> • Teavitada avalikkust • Kaitsta teabevabadust • Kasutada algseid teabeallikaid • Tagada edastatava teabe erapooletus • Mitte moonutada ega liigselt lihtsustada fakte ilma põhjusega • Selgitada sündmuste tausta • Täpsustada, kellelt teave on saadud	<ul style="list-style-type: none"> • Avaldada seaduslikku ja eetilist teavet • Mitte avaldada teavet, mis õhutab vägivalle, avaliku korra rikkumisele või kuritegevusele • Hoiduda looduskatastroofide, traagiliste õnnetuste, surma, vägivalle või sõja piltide taktitundetust kasutamisest • Vältida ohvrile ja süütutele isikutele täiendavate kannatuste ja valu põhjustamist • Pidada meeles süütuse presumptsiooni

Teise tunni ülesanne.

Pagulased

Pärast selle või mõne muu sarnase sisuga pildi näitamist tuleks õpilastele anda leht järgmiste küsimustega:

- Kas see pilt on tõetruu, kas see kajastab tõde?
- Kas pilt on informatiivne või solvav?
- Mis võis pildi kaadrist välja jääda? Mis võib olla olukorra üldine taust?
- Kes selle pildi tegi? Kus ja millal see on tehtud?
- Mis on selle või sarnaste piltide sõnum?
- Kes võiks olla selliste piltide sihtrühm? Keda see peaks kõnetama?
- Kas selline pilt võiks kuidagi seal kujutatud inimesi aidata?
- Kas sama eesmärgi võiks saavutada ka mõne muu, võib-olla vähem šokeeriva pildiga?

Allikas: <http://graphics8.nytimes.com/images/2011/09/18/books/review/18HARI/18HARI-articleLarge.jpg>

VEENE FÖDERATSIOON

Tunni pealkiri: Tegevusmäng „Megalopolis”, tulevaste valijate koolivõrgustik. Ajakirjandusega töötamise pädevuste arendamine (põhikooli 8. ja 9. klassi õpilastele)

Teema:

- Kaasaja kool kui kodaniku- ja inimõigushariduse platvorm läbi uue infotehnoloogia kasutamise.
- Tänapäeva hariduses arendatakse oskust töötada digitaalsete andmetega, hinnata teavet kriitiliselt ja osaleda otsuste tegemises.
- Kodanikuharidus on lahutamatu seotud tulevaste valijate kultuuri ja põhiliste sotsiaalsete pädevuste kujundamisega vastavalt Euroopa Nõukogu põhimõtetele: võime võtta vastutust, osaleda ühiste otsuste tegemises, lahendada konflikte vägivallalt, osaleda demokraatlike institutsioonide hoidmises ja täiustamises.

■ **Märksõnad:** demokraatlikud valimised, valimistehnoloogiad, kriitiline mõtlemine, valimisplatvormide kriitiline analüüs, e-valimiste tehnoloogiad, asjakohane teave.

■ **Mängu eesmärk:** suurendada õpilaste praktiliste teadmiste ja oskuste siiret valimistehnoloogiate valdkonnas, kasvatada teadlikkust vajadusest osaleda kohaliku kogukonna tegevuses, arendada pädevust kaasaegsete e-ressursside ja e-teenuste kasutamiseks.

■ **Mängu eesmärgid:**

- Anda osalejatele praktilist koolitust kaasaegsete valimistehnoloogiate kasutamiseks.
- Võimestada osalejaid kui aktiivseid ja teadlikke kodanikke, kellel on kohaliku kogukonna ees reaalsed õigused ja kohustused.
- Edendada demokraatlikke väärtusi, innustades õpilastes kodanikuaktiivsust; ergutada lastele ja noortele kodanikuhariduse programme pakkuvate haridusasutuste ja lasteorganisatsioonide tegevust ja avalikku toetust.
- Toetada aktiivsete kodanike, kohalike kogukondade ja lasteorganisatsioonide positiivset mainet.

■ Tund viiakse läbi koolis, kus on olemas veebipõhine õpikeskkond. Internet on tänapäevane mehhanism üksikisiku ja rühma eesmärkide saavutamiseks suhtlemise ja teabevahetuse abil. Internet võimaldab üksikisikute, rühmade ja organisatsioonide suhtlust ja sotsiaalset läbikäimist hariduslikel ja kasvatuslikel eesmärkidel.

■ Õpikeskkonna struktuur peaks olema selline, et see võimaldab õpilastel mugavalt suhelda ja dialoogis osaleda. Õpikeskkond peaks võimaldama osalejatel (õpilased, õpetajad, haridusasutuste juhid) muutuda teabe passiivsest vastuvõtjast aktiivseks tegutsejaks.

■ Mängu „Megalopolis“ saab teostada haridusasutuse olemasoleval veebisaidil avaldatava hääletuse vormis ja see ei vaja täiendavaid ressursse.

■ Mängul „Megalopolis“ on suur pedagoogiline potentsiaal kriitilise mõtlemise oskuse arendamiseks, kuna valimisprotseduuriga kaasneb aktiivne suhtlus kandidaadi ja valijate vahel. Valijad peavad hääletamisel õige otsuse tegemiseks oskama teavet kriitiliselt tõlgendada.

■ See kriitilise mõtlemise rõhutamine on tunni „Valija koolis“ põhialus ja see omakorda on tehnoloogiamängu „Megalopolis“ lahutamatu osa.

Juhised

■ Õpilased mängivad linnakodanike rolli ja peavad valima linnale (klassile) linnapea.

■ Õpilased jagatakse väikesteks elanike rühmadeks, kellele antakse järgmised ülesanded:

1. Määrata endi seast üks inimene linna valimiskomisjoni liikmeks ja leppida kokku selleks kasutatav otsustusmehhanism. See isik esindab valimiskampaania ajal elanike (väikese rühma) huvisid.
2. Valida üks linnapeakandidaat vastavalt valimiskomisjoni kehtestatud nõuetele.
3. Valmistada ette kandidaadi valimisplatvorm, mida tutvustatakse kampaania ajal linnakodanikele.

■ Iga kogukonna (väikese rühma) põhieesmärk on viia läbi tõhus valimiskampaania. Valimiste sihtrühmaks on ainult Megalopolise elanikud. Selle eesmärgi saavutamiseks peab iga delegatsioon tegema järgmist:

1. Registreerima oma kandidaadi valimiskomisjonis ja saama ametliku loa valimiskampaania korraldamiseks.
2. Moodustama valimiskampaania peakontori ning kavandama strateegia ja taktika.
3. Korraldama linnapeakandidaatide pressikonverentsi.
4. Alustama kampaaniategevust, kasutades võimalikult palju olemasolevaid ressursse.
5. Korraldama vabal ajal kandidaatide toetuseks kultuuriüritusi, kasutades selleks linnas olevaid sobivaid kohti (koolis või laste spordiväljakutel).

■ Valimiskampaania lõpeb hääletusega, kus linnaelanikud valivad endale linnapea, kasutades mänguportaali „Megalopolis“ (<http://www.mmgame.ru>).

■ Pärast kandidaatide registreerimist võib alustada kampaaniategevusi. Enne seda peab iga valimiskontor välja töötama oma kampaania strateegia.

■ Peamised valimistega seotud ülesanded on järgmised:

1. **Valmistada ette kandidaadi elulookirjeldus** (pildiga CV vormis) ja avaldada see Megalopolise veebisaidil. See materjal aitab valijatel kiiresti kandidaadiga tutvuda. Selles tuleks rõhutada kandidaadi isiku- ja juhiomadusi ning näidata tema põhisaavutusi ja edasisi plaane. Valijad saavad selle teabega tutvuda ja seda hinnata.
2. **Pressikonverentsi korraldamine.** See eeldab arvamuse avaldamist suure publiku ees, ajakirjanike ja teiste massimeedia esindajate küsimustele vastamist. Pressikonverents on tavaliselt esimene võimalus kandidaati tundma õppida. Pressikonverents korraldatakse internetis. Osalejad saavad teavet küsimuste-vastuste vormis.

Pressikonverentsil kandidaat tutvustab ennast, rõhutades oma juhtimis- ja korralduskogemust,

huvisid, eelistatud vaba aja veetmise tegevusi jne.

Samuti selgitab kandidaat, miks ta otsustas valimiskampanias osaleda ja millistest põhimõtetest ta linnapeaks valimise korral lähtuks.

- 3. Kandidaatide osalemine teledebatis.** Kandidaadid arutavad videokaamera ees veebiformaadis aktuaalseid küsimusi teiste erakondade esindajatega. Need arutelud annavad võimaluse tuua välja seisukohtade erinevusi ja võimalikke sarnasusi. Teledebatil võidakse keskenduda varem kindlaks määratud teemale. Näiteks võib teemaks olla „Õpilasomavalitsus koolis: aktuaalsed probleemid ja lahendused“.
- 4. Kandidaatide kampaaniaüritus.** See peaks olema suunatud laiale publikule, võimaldades kandidaadil piiratud aja jooksul oma platvormi tutvustada ja veenda vaatajaid selles, et tal on oma poliitika elluviimiseks vajalikud oskused. Kampaaniakõne kestus peaks olema umbes 2–3 minutit. See vorm on olemuselt emotsionaalne ja eeldab head väljendusoskust. Kampaaniaüritusel võib sõna võtta iga kandidaadi valimiskontori liige. Kampaaniaüritused korraldatakse internetis.
- 5. Kandidaadi platvorm.** See on kampaania kõige informatiivsem osa, sest platvorm võimaldab üksikasjalikult kirjeldada kandidaadi põhilisi ideid, mida ta kavatseb valituks osutumise korral ellu viima hakata. Mäng „Megalopolis“ sisaldab valimisplatvormide konkursi, milles linnapeakandidaadid peavad koostama linna arendamise kava. Konkursil arvestatakse selle töö kvaliteeti, asjakohasust, pakutud ideede originaalsust ja põhjendamisoskust.

■ Seega kujundab tehnoloogiamäng „Megalopolis“ koolis tulevaste valijate võrgustikku. See annab osalejatele demokraatlike valimiste kogemuse, mis valmistab neid ette aktiivseks osalemiseks kõigis tähtsamates valimistoimingutes.

EST

Euroopa Nõukogu on mandri juhtiv inimõiguste organisatsioon. Nõukogul on 47 osalisriiki, kellest 28 on Euroopa Liidu liikmesriigid. Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on alla kirjutanud Euroopa Inimõiguste Konventsioonile, mis on inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi kaitseks koostatud rahvusvaheline lepe. Euroopa Inimõiguste Kohus teostab järelevalvet, kuidas osalisriigid Konventsiooni tegelikkuses rakendavad.

www.coe.int

Euroopa Liit (EL) on ainulaadne majandusliku ja poliitilise koostöö partnerlus, milles osaleb 28 demokraatlikku Euroopa riiki. ELi eesmärk on tagada rahu, heaolu ja vabadus kõigile 500 miljonile kodanikule õiglase ja ohutuma maailma nimel. Selle eesmärgi saavutamiseks on ELi liikmesriigid loonud institutsioonid, mis juhivad liidu tegevust ja võtavad vastu õigusakte. Peamised ELi institutsioonid on Euroopa Parlament (esindab Euroopa rahvast), Euroopa Liidu Nõukogu (esindab riikide valitsusi) ja Euroopa Komisjon (esindab ELi ühiseid huve).

<http://europa.eu>

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE